

ТЕАТРАЛЬНІ ЗУСТРІЧІ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ

Бабійчук Т. В.

У статті піднято питання розвитку ключових компетентностей через театралізацію навчально-виховного процесу в педагогічному коледжі. Запропоновано цікаву й ефективну форму позанавчальної роботи з літератури – театральні зустрічі.

Ключові слова: театральні зустрічі, позанавчальна робота, компетентності, театралізація, сценічно-ігрова діяльність.

В статті поднят вопрос развития ключевых компетентностей посредством театрализации учебно-воспитательного процесса в педагогическом колледже. Предложено интересную и эффективную форму внеучебной работы по литературе – театральные встречи.

Ключевые слова: театральные встречи, внеучебная работа, компетентности, театрализация, сценично-игровая деятельность.

The article raises the question of key competence development through theatricality of educational process in teachers college. An interesting and effective form of extracurricular work in literature – a theater meeting is proposed.

Key words: theater meetings, extracurricular work, competencies, stage adaptation, stage-play activity.

Сучасне життя ставить вимогу перед викладачами педагогічних ВНЗ – розвивати ключові компетентності студентів (комунікативні, інформаційні, соціальні, особистісні). Розвиток, як відомо, відбувається в динаміці, а не в статичі, тобто в дії. *"Ми вчимося говорити розмовляючи. Ми вчимося ходити ходячи. Ми вчимося друкувати друкуючи. Ми вчимося найліпше через діяльність!"* [4, с. 162]. Покажемо, як заявлений розвиток відбувається у позанавчальній роботі з літератури.

Актуальність нашої статті зумовлена пошуками діяльнісних шляхів становлення юнаків і дівчат як таких особистостей, що здатні суттєво змінити світ на кращий. Наголошуємо: саме радісних шляхів, оскільки *"навчання найефективніше тоді, коли приносить радість"* [4, с. 20]. Отож, ми пропонуємо один із найефективніших, на наш погляд, шляхів вирішення питання – формування ключових компетентностей – через театр. Безперечно, саме театр – один із потужних шляхів впливу на людину.

Ми погоджуємося з І. Зязюном і Г. Сагач, які роздумують: *"Якщо врахувати, що театральна дія відбувається у безперервному потоці живого людського мовлення і живих сценічних рухів, жестів, міміки, якщо взяти до уваги властиву театрові безпосередність емоційно-почуттєвого впливу акторської гри, то стане очевидною, цілком зрозумілою та виключна могутність ідейно-художнього впливу, якою володіє театр"* [6, с. 83]. Однак, піднімаючи питання театралізації, ми будемо говорити не стільки про розвиток у студентів уміння бути глядачами, скільки про виховання у юнаків і дівчат потреби самим творити в театрі, а також про сильний вплив театру на розвиток ключових компетентностей.

Театралізація – пристосування літературного матеріалу до вимог театрального мистецтва, переведення його у дійове видовище, використання у показі різних технічних засобів та елементів оформлення [11].

Місце театралізації в навчально-виховному процесі розглядається сьогодні досить ґрунтовно. Так, у науковій літературі театралізація осмислюється і як чинник соціалізації особистості, і як засіб викладання художньої культури, і як ефективний метод впливу на самих її учасників. Особливо активно використовується театралізація під час вивчення іноземної мови, про що свідчать останні розвідки [2].

Має свою історію театралізація і як структурний компонент занять та позанавчальних заходів з літератури. Традиційно на заняттях літератури використовують виразне читання, читання в ролях, драматизацію. Успішним роблять сучасне заняття такі види театралізації, як персоніфікація (студенти на занятті виконують роль письменника або героїв твору), театральні вікторини (студенти в костюмі героїв постають перед глядачами, промовляють кілька реплік; глядачі повинні назвати героїв) тощо. Детального розгляду потребує такий вид театралізації, як театральні зустрічі. **Предметом** нашої розвідки є методика організації зустрічей студентів-глядачів з героями художньої літератури. Мета статті полягає в мотивації доцільності проведення театральних зустрічей у позанавчальній роботі з української літератури як засобу розвитку ключових компетентностей.

Спробуємо обґрунтувати думку, що театралізація сприяє становленню творчо-активної, діяльної, успішної особистості майбутнього педагога, фахівця-професіонала.

Ми згодні з психологом І. Дубровіною, яка вважає, що рання юність – це унікальний час входження людини у світ культури; якщо в юності немає тісних контактів з культурою, то надалі майже неможливо зробити культуру органічною частиною життя людини [10, с. 379]. Саме в ранньому юнацькому віці дістають інтенсивний розвиток пам'ять, уява та мислення. Так, відбувається спеціалізація пам'яті, розвивається творча уява, що виявляється у різноманітних видах творчої діяльності [3, с. 236–239].

О. Скрипченко акцентує увагу на переході юнаків і дівчат до вищих рівнів абстрактного та узагальнюючого мислення, на усвідомленому оволодінні логічними операціями. Мислення стає дедуктивно-гіпотетичним завдяки перетворенню конкретних мислительних операцій на формальні, які включаються в цілісну систему [3, с. 240–242]. Вікова психологія стверджує, що період раннього юнацького віку вимагає передусім заняття театром [13, с. 24].

Сценічно-ігрова діяльність носить психогенний, соціокультурний і сензитивний характер (Б. Ананьєв, А. Валлон, Л. Виготський, В. Маранцман, С. Шамаков) [9]. Саме в театрі студенти отримують філософські уявлення про світ, отожд варто говорити про формування у молоді світогляду, а також духовного здоров'я. У театрі проходить прилучення до мистецтва, з'являється стійкий інтерес до нього, виробляється естетичний смак, удосконалюється глядацька культура, закріплюються акторські вміння, дістає розвиток самостійність, ініціатива, проходить особистісний ріст юнаків і дівчат, адже є можливість максимально себе зреалізувати, розкрити свої можливості і здібності; виховується вміння жити і творчо працювати в колективі.

Участь у театралізації дає молодим людям позитивні емоції. Д. Голман доводить, що життєвий успіх лише на 20 % залежить від рівня нашого розумового розвитку, а 80 % – від чинників, які можна назвати емоційною компетентністю. Справді, ми постійно перебуваємо під впливом власних емоцій і думок. Коли людина перебуває в емоційному піднесенні, її мозок виділяє ендорфіни – хімічні речовини, які стимулюють виникнення потоків ацетилхоліну – важливого нейротрансмітера, який спричиняє устійнення нової інформації в різних частинах мозку (революція в навчанні) [4, с. 141]. Варто підкреслити, що саме емоційна компетентність – не тільки найважливіша компетентність людини; емоційна компетентність – це, на нашу думку, фундамент, на якому виростають інші компетентності.

Виходячи з вищезазначеного, констатуємо, що театралізація сприяє активізації пізнавальної діяльності студентів, підвищенню інтересу до літератури, про що йдеться в дослідженнях вітчизняних і зарубіжних науковців З. Блюміної, Т. Бугайко, А. Вітченка, Н. Волошиної, С. Жили, Т. Зепалової, В. Маранцмана, В. Неволова, Ж. Піаже, М. Рибникової, З. Старкової [4; 7].

Важлива роль театралізації у формуванні майбутнього педагога. Питання театралізації як необхідного компонента в системі підготовки майбутніх педагогів знайшли своє відображення в працях В. Абрамяна, В. Кан-Калика, І. Зязюна, А. Капської, Л. Масол, Н. Миропольської, Ю. Рубіної та ін. [1].

Однак, на нашу думку, щоб перевести наукові дослідження в практичну площину, бракує кількох речей: передусім зацікавленого наставника-практика – організатора театральної діяльності; добротних зразків різних видів театралізації; методично вивічених конкретних рекомендацій.

Високо поцінуючи театралізацію, З. Жофчак робить акцент на створенні і функціонуванні мікросцен: *"Театральна творчість, ігри і вистави на уроках можуть успішно існувати в мікроетюдах і мікросценах – так само, як ескізи чи замальовки у художників"* [7, с. 20]. Варто уточнити, що мікросцени можуть успішно функціонувати не тільки в навчальній, але і в позаурочній роботі. Саме мікросцени є обов'язковим елементом театральних зустрічей.

Театральні зустрічі – це один з видів театралізації. Це (визначення наше) публічний показ тематично скомпонованих мікросцен (7–10, тривалість кожної – 2–3 хвилини), що передбачає обов'язкове спілкування глядачів з акторами у спеціально оформленій театральній вітальні (це може бути актові зала або велика кімната).

Етапи організації театральних зустрічей.

I етап (підготовчий)

- Уважне прочитання студентом тексту твору.
- Бесіда за прочитаним (проводить викладач).
- Аналіз твору (обов'язкове визначення теми, ідеї, проблеми, основного конфлікту).
- Характеристика персонажів.
- Створення детального словесного та невербального малюнка власного героя.
- Написання сценарію мікросцени.
- Вивчення ролі напам'ять.
- Добір компонентів логіко-емоційної виразності (паузи, логічні наголоси, сила голосу, висота, темп).

- Репетиції з партнером.

- Корекція.

- Пропозиція костюмів.

- Музичний супровід.

- Художнє оформлення залу.

- Оголошення про захід.

- Персональне запрошення на театральну зустріч викладачів, одногрупників, товаришів, рідних.

II етап. Представлення мікросцени.

III етап. Спілкування з глядачами.

IV етап. Рефлексія. Аналіз заходу.

Окремі зауваження.

По-перше, звернемо увагу на те, що в мікросцені, тривалість якої незначна в часі, важко представити основний конфлікт, яскраво подати героїв, донести до глядача їх характер (воля, емоції, розум). Отож актор-аматор мусить передусім відчувати відповідальність за роботу.

По-друге, до створення мікросцен слід залучати не тільки обдарованих студентів, оскільки така діяльність (режисер, сценарист, декоратор, костюмер, актор тощо) викликає зацікавлення абсолютно у всіх, треба тільки правильно мотивувати її, зробити цікавою, самому викладачеві мати щирий і стійкий інтерес до театру. Цей факт (радісної участі юнаків і дівчат в організації театральної вистави) трактується майже однозначно відомими психологами і педагогами. У юнацькому віці, переконує педагог М. Фіцула, відчувається тонка диференціація емоцій, завдяки чому поступово формуються основні їх види (цікавість, радість, здивування, горе, гнів, огида, зневага, страх, сором, провина), які дають можливість утворювати комплекси емоцій, тобто гаму настрою [12, с. 10].

По-третє, підготовлені мікросцени студенти показують у різних аудиторіях глядачів. Щоб виступи були успішними, актори-аматори повинні добре знати аудиторію. Тому слід передбачити попередню роботу з аудиторією. Заздалегідь вивіщується повідомлення про театральну зустріч, час і місце її проведення. Кожна навчальна група отримує програму зустрічі (з називанням не тільки твору, уривок з якого буде інсценізовано, його героїв, але й акторів). Головна мета програми: заохочення до читання (справді, окремі глядачі прийдуть на зустріч, все ж таки маючи уяву про той чи інший твір; останнє, між іншим, повинно бути помічено і заохочено розпорядниками заходу).

По-четверте, у театральних зустрічах виокремлюємо етап безпосереднього контакту глядачів і героїв (слід напередодні продумати, як організувати таке спілкування: через питання глядачів, їх подяку, висловлення глядачами власних вражень, пропозицій, зауважень тощо).

Так, після розігрування мікросцен у межах театральних зустрічей з героями драматичних поем Лесі Українки можливе таке спілкування акторів і глядачів.

Мікросцена "На полі крові".

- Питання до Юди: Чи справді ви вважаєте, що у вашій зраді винен сам Вчитель (Ісус)?
- Питання до прочанина: Коли ви зрозуміли, що Юда зрадив Ісуса?

Мікросцена "Айша і Мохаммед".

• Питання до акторки, що грала роль Айші: Які риси своєї героїні ви (назвати ім'я) прагнули передати глядачам?

• Питання до актора, що грав роль Мохаммеда: Яку думку ви (назвати ім'я) хотіли донести до глядача? Чому?

Мікросцена "Кассандра".

• Питання до акторки, що грала роль Кассандри: Як ви (назвати ім'я) тренували свій голос, адже ви використовуєте такий великий діапазон?

• Питання до Гелена: Чому ви, знаючи, що Кассандра говорить правду, часто публічно спростовували правдиві пророцтва сестри?

Мікросцена "Руфін і Прісцилла".

• Питання до обох акторів: Назвіть емоції, які актори повинні передати у вашій сцені.

Мікросцена "Камінний господар".

• Питання до акторки, що грала роль Анни: Дайте рекомендації акторці, яка теж гратиме роль Анни.

• Питання до актора, що грав роль Жуана: На ваш погляд, (назвати ім'я), хто головний герой твору? Чому?

Після такого спілкування, як правило, даруються квіти, глядачі фотографуються з акторами, учасники театральних зустрічей обмінюються автографами, проходить церемонія нагородження (ми вважаємо, що повинно мати місце заохочення як морального, так і матеріального плану).

Пропонуємо тематику окремих театральних зустрічей:

• Театральні зустрічі з героями драм Михайла Старицького та Івана Карпенка-Карого (Лесі Українки, Володимира Винниченка, Миколи Куліша, Олексія Коломійця, Ярослава Стельмаха).

Театральні зустрічі можуть бути і з героями прозових творів. Однак у цьому випадку викладачеві слід самому інсценізувати уривок, тобто скомпонувати мікросцену. Орієнтовна тематика таких зустрічей:

• Театральні зустрічі з комедійними героями української літератури (з сильними жінками, з патріотами України, з героями класичної літератури, з героями-ровесниками).

Наголошуємо, що театральні зустрічі повинні стати радісною подією в житті коледжу.

Актори-аматори, які беруть участь в одному заході, – це в середньому 12–15 чоловік. Слід так поставити роботу в коледжі, щоб усі майбутні педагоги обов'язково спробували себе в театральній творчості. Треба наголосити, що вони будуть організаторами сюжетно-рольових і театралізованих ігор, різних видів театру; що розвиток уяви, образного мислення, естетичних почуттів, збагачення життєвого досвіду їхніх вихованців найефективніше здійснюється саме через театр.

Предметом подальшого дослідження є розробка інших форм театралізації з метою урізноманітнення шляхів формування ключових компетентностей студентів педагогічних ВНЗ.

Література

1. Абрамян В. Ц. Театральна педагогіка / В. Ц. Абрамян. – К. : Лібра, 1996. – 224 с.

2. [Веселовський Я.](#) Театралізація як засіб підготовки майбутніх учителів іноземної мови / Я. Веселовський // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. – Тернопіль, 2006. – Вип. 1'2006. – С. 111–114.
3. Вікова та педагогічна психологія / О. В. Скрипченко та ін. – К. : Просвіта, 2001. – 416 с.
4. Драйден Г. Революція в навчанні / Г. Драйден, Д. Вос. – Львів : Літопис, 2005. – 542 с.
5. [Жила С. О.](#) Мозаїка мистецтв на уроках української літератури : посіб. для вчителя / С. О. Жила. – Х. : Стеценко І. І., 2010. – 284 с.
6. Зязюн І. А. Краса педагогічної дії : навч. посіб. для вчит., аспір., студ. серед. та вищ. навч. закл. / І. А. Зязюн, Г. М. Сагач. – К. : Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с.
7. Жофчак З. Виховання школяра засобами мистецтва / З. Жофчак // Мистецтво та освіта. – 2004. – № 3.
8. Зепалова Т. Уроки літератури и театр : пособие для учителей / Т. Зепалова. – М. : Просвещение, 1982. – 175 с.
9. Маранцман В. Школа и театр / В. Маранцман // Литература в школе. – 1991. – № 1. – С. 131–139.
10. Практическая психология образования : учебник / под ред. И. В. Дубровиной. – М. : ТЦ "Сфера", 2000. – 528 с.
11. Театралізація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.socgum.mdpu.org.ua>. – Назва з екрана.
12. Фіцула М. М. Педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М. М. Фіцула. – К. : Видавничий центр "Академія", 2002. – 528 с.
13. Фохт-Бабушкин Ю. Об эффективности художественного восприятия / Ю. Фохт-Бабушкин // Искусство и школа. – М. : Просвещение, 1981. – С. 17–32.